

تحریم اقتصادی و حق سلامت مردم

جنگ نباشد، با آن‌ها قابل مقایسه هستند. با تشدید وضعیت اقتصادی و عملکرد سیستم‌های اجتماعی یک کشور، دسترسی مردم به نیازهای زندگی مانند غذا و مراقبت‌های پزشکی کاهش می‌یابد. از نقطه نظر عملی، هیچ تفاوتی بین مرگ و میر ناشی از کشته شدن توسط گلوله یا محرومیت از داروهای نجات بخش وجود ندارد.

طبق اعلامیه حقوق بشر سازمان ملل متحد در سال ۱۹۴۸، هر فردی حق دارد از یک استاندارد برای سلامت و رفاه خویش، از جمله غذا، مراقبت‌های پزشکی و تامین اجتماعی، بدون هر نوع تبعیضی بر مبنای جنس، نژاد و وضعیت سیاسی، قضایی یا بین‌المللی مربوط به محل زندگی برخوردار باشد. حق برخورداری از سلامت در چندین معاهده بین‌المللی حقوق بشر، مانند ماده ۱۲ میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی و فرهنگی (ICESCR)، ذکر شده است. براساس ICESCR، این حق "بالاترین سطح قابل قبول سلامت جسمی و روحی" می‌باشد. دستیابی به این سطح سلامت یکی از مهمترین اهداف اجتماعی جهانی می‌باشد. در اساسنامه سازمان بهداشت جهانی (WHO)، سلامت همه

مقاله مذکور خلاصه بسیار مختصری از مجموعه مفصلی که اینجانب با عنوان پیامدهای سیاست‌های تحریم اقتصادی سال ۲۰۱۲ علیه حق سلامت مردم ایران به نگارش درآورده که با توجه به شرایط روز ایران و آغاز تحریم‌های جدید آمریکا تصمیم به چاپ آن گرفته شد. علیرغم آن که تحریم‌کنندگان ادعا می‌کنند هدف تحریم‌ها مردم ایران نیستند، بررسی حدود ۵۶ مقاله، ۵ کتاب و ۶ گزارش در مورد تحریم قبلی نشان می‌دهند که این تحریم‌ها به شدت بر مردم و حق سلامت آنان تاثیر می‌گذارند.

اغلب تحریم‌ها، از زمان جنگ جهانی اول، توسط سازمان‌های بین‌المللی و ملت‌های گوناگون به عنوان یک ابزار سیاست‌گذاری رایج برای واکنش به اقدامات کشوری که با آن‌ها مخالفت دارند، اعمال شده است. به نظر می‌رسد که تحریم اقتصادی راه انسانی‌تری برای حل اختلافات بین‌المللی نسبت به جنگ می‌باشد. با این حال، مطالعه‌های متعدد در مورد عراق، یوگسلاوی سابق، نیکاراگوئه، برونودی، کوبا و هائیتی نشان دادند که با توجه به تاثیرات بلند مدت تحریم بر زندگی و سلامت یک جمعیت بزرگ، اثرات نامطلوب انسانی تحریم اقتصادی اگر بیش از

انسان‌ها به عنوان یک شرط لازم برای دستیابی به صلح جهانی بیان شده است. بر اساس ICESCR، حق سلامت شامل حق دسترسی به خدمات درمانی و بهداشتی به موقع و مناسب و عوامل تعیین‌کننده سلامت مانند آب سالم، مواد مغذی، مسکن و محیط سالم می‌باشد. تمام امکانات، خدمات و کالاهای مربوط به سلامت و عوامل تعیین‌کننده آن باید با کیفیت خوب، قابل قبول، در دسترس و به لحاظ فیزیکی و مالی برای همه، بدون هیچ‌گونه تبعیض، دست‌یافتنی باشد. کمیته حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی (ESCR) محدودیت منابع دولت‌ها را در تحقق این حقوق در یک زمان محدود تصدیق کرد. بنابراین، دولت‌ها ملزم شدند که حداقل تعهدات اساسی را بلافاصله پس از تصویب این پیمان به اجرا دریاورند و به تدریج تحقق این حقوق را با در نظر گرفتن اقدامات در جهت پیروی از اهداف میثاق و استفاده از حداکثر منابع موجود مورد استفاده قرار دهند. تعهدات اساسی حق بهداشت شامل دسترسی به تسهیلات بهداشتی، محصولات و خدمات و حداقل غذای ضروری، پناهگاه اساسی، بهداشت و آب سالم می‌باشند.

در سال ۲۰۰۳، از آنجا که آژانس بین‌المللی انرژی اتمی (IAEA) در مورد دامنه و ماهیت فعالیت‌های هسته‌ای ایران مطمئن نبود، از ایران خواست تا به شفاف‌سازی و ایجاد اطمینان به جامعه جهانی بپردازد و تمام فعالیت‌های مربوط به غنی‌سازی و بازفرآوری شامل تحقیق و توسعه را متوقف کند. در سال ۲۰۰۶، آژانس بین‌المللی انرژی اتمی اعلام کرد که "قادر نیست تا تلاش‌های ایران برای اطمینان‌بخشی در مورد عدم وجود مواد و فعالیت‌های هسته‌ای اعلام نشده در ایران را پی‌گیری کند".

بنابراین، مورد ایران به شورای امنیت سازمان

ملل متحد رسید. در ابتدا ایران نیاز به "ایجاد اعتماد سازی در مورد هدف صلح آمیز برنامه هسته‌ای خود داشت و باید تمام فعالیت‌های مربوط به غنی‌سازی و بازفرآوری، از جمله تحقیق و توسعه را متوقف می‌کرد." با این وجود، تلاش‌های اعتماد سازی ایران بر اساس نظر شورای امنیت سازمان ملل کافی نبود. در سال ۲۰۰۷، ایران با قطعنامه شورای امنیت درباره فعالیت‌های هسته‌ای خود مواجه شد. تمامی تحریم‌های تعیین شده توسط شورای امنیت علیه ایران در مورد محدودیت در صنعت هسته‌ای و نظامی بود. تحریم‌های اقتصادی علیه ایران توسط این شورا آغاز نشد. با این حال، برخی از کشورها تصمیم به استفاده از "دیپلماسی اجباری" و تحریم اقتصادی ایران در سال ۲۰۱۲ گرفتند. توصیه عمومی شماره ۸ ICESCR درباره رابطه بین تحریم‌های اقتصادی و احترام به حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی نشان می‌دهد که در هر شرایطی، تحریم‌ها همیشه باید از مفاد میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی به طور کامل پیروی کنند. کمیته به هیچ وجه ضرورت اعمال تحریم‌ها در موارد مناسب مطابق با فصل هفتم منشور سازمان ملل یا دیگر قوانین بین‌المللی را زیر سؤال نبرد اما مقررات منشور مربوط به حقوق بشر (ماده‌های ۱، ۵۵ و ۵۶) باید هنوز در نظر گرفته شوند تا به طور کامل قابل اجرا باشند.

تحریم‌ها توسط برنامه غذای سازمان ملل "ابزار وحشیانه" نامیده می‌شود، WHO از جامعه بین‌المللی خواسته است تا استفاده از تحریم‌ها را به طور کامل ممنوع کند. کمیته حقوق کودک همچنین اعلام کرد که تحریم‌های اقتصادی می‌توانند مانع پیاده‌سازی کنوانسیون حقوق کودک (CRC) شوند. اغلب هدف تحریم‌ها نقض حق سلامت مردم در

انسان‌ها به عنوان یک شرط لازم برای دستیابی به صلح جهانی بیان شده است.

بر اساس ICESCR، حق سلامت شامل حق دسترسی به خدمات درمانی و بهداشتی به موقع و مناسب و عوامل تعیین‌کننده سلامت مانند آب سالم، مواد مغذی، مسکن و محیط سالم می‌باشد. تمام امکانات، خدمات و کالاهای مربوط به سلامت و عوامل تعیین‌کننده آن باید با کیفیت خوب، قابل قبول، در دسترس و به لحاظ فیزیکی و مالی برای همه، بدون هیچ‌گونه تبعیض، دست‌یافتنی باشد. کمیته حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی (ESCR) محدودیت منابع دولت‌ها را در تحقق این حقوق در یک زمان محدود تصدیق کرد. بنابراین، دولت‌ها ملزم شدند که حداقل تعهدات اساسی را بلافاصله پس از تصویب این پیمان به اجرا دریاورند و به تدریج تحقق این حقوق را با در نظر گرفتن اقدامات در جهت پیروی از اهداف میثاق و استفاده از حداکثر منابع موجود مورد استفاده قرار دهند. تعهدات اساسی حق بهداشت شامل دسترسی به تسهیلات بهداشتی، محصولات و خدمات و حداقل غذای ضروری، پناهگاه اساسی، بهداشت و آب سالم می‌باشند.

در سال ۲۰۰۳، از آنجا که آژانس بین‌المللی انرژی اتمی (IAEA) در مورد دامنه و ماهیت فعالیت‌های هسته‌ای ایران مطمئن نبود، از ایران خواست تا به شفاف‌سازی و ایجاد اطمینان به جامعه جهانی بپردازد و تمام فعالیت‌های مربوط به غنی‌سازی و بازفرآوری شامل تحقیق و توسعه را متوقف کند. در سال ۲۰۰۶، آژانس بین‌المللی انرژی اتمی اعلام کرد که "قادر نیست تا تلاش‌های ایران برای اطمینان‌بخشی در مورد عدم وجود مواد و فعالیت‌های هسته‌ای اعلام نشده در ایران را پی‌گیری کند".

بنابراین، مورد ایران به شورای امنیت سازمان

در کشورهای هدف نیست اما، هنوز غیر نظامیان و مردم عادی کشورهای هدف از محرومیت رنج می‌برند، از آنجایی که امکان اثر تحریم اقتصادی بر سلامت و اقتصاد را نمی‌توان جدا کرد. شورای حقوق بشر سازمان ملل متحد در سال ۲۰۱۳ اعلام کرد که مدارک قابل اعتمادی در مورد پیامدهای جدی تحریم‌ها بر حقوق افراد، به ویژه گروه‌های آسیب‌پذیر مانند زنان، کودکان، سالمندان، فقرا، اقلیت‌ها، مردم بومی و افراد معلول وجود دارند.

تحریم‌های اقتصادی بر کشورهایی مانند عراق، یوگسلاوی سابق، نیکاراگوئه، بروندي، کوبا و هائیتی با بدتر شدن سلامت و رفاه مردم همراه بود. در دوره تحریم، کاهش درآمدها، افزایش فقر، بیکاری، تورم و نیز تضعیف عملکرد خدمات بهداشتی، پیشرفت تحصیلی و پیشرفت جامعه گزارش شده است. همچنین تحریم‌ها باعث گرانت‌شدن کالاهای اساسی و دشواری تولید و نگهداری کالاها گردیده‌اند. در این شرایط، توانایی افراد برای پرداخت خدمات بهداشتی و حفظ یک سبک زندگی سالم کاهش و نرخ مرگ و میر مادران، نوزادان و کودکان در دوره تحریم در برخی کشورهای تحت تحریم به طور قابل توجهی افزایش پیدا کرده است. علاوه بر این، تغذیه نامناسب و عدم دسترسی به خدمات بهداشتی و تجهیزات پزشکی موجب تشدید مشکلات عمومی بهداشتی مانند همه‌گیری بیماری‌ها، به ویژه در میان فقیرترین گروه‌های جامعه، می‌شود.

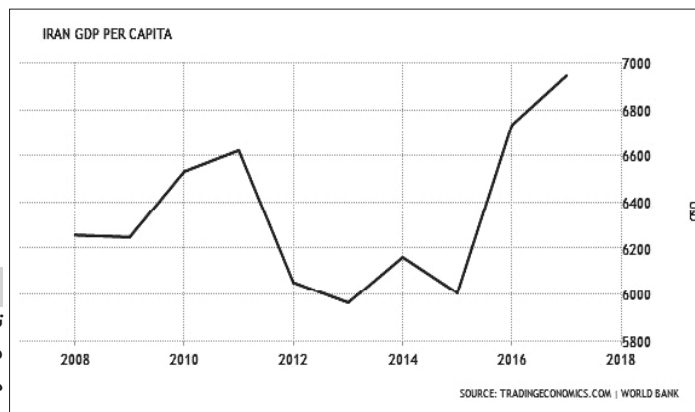
به علاوه، کمبود دارو و تجهیزات پزشکی باعث نقص سیستم‌های بهداشتی - درمانی می‌گردند. به عنوان مثال، در سوریه، تحریم‌ها واردات داروهای ضروری را که به طور محلی تولید نمی‌شود، دشوار می‌ساختند. همچنین کوبا دسترسی به مواد اولیه مورد نیاز برای تولید دارویی را از دست داد و برای

خرید دارو و تجهیزات پزشکی از بازار بین‌المللی در دوره تحریم، پولی نداشت. از سوی دیگر، تحریم‌های مربوط به واردات محصولات غیر پزشکی، قطعات یدکی و محدودیت‌های تجاری در سیستم‌های آب و برق، سیستم‌های بهداشتی کشورهای کوبا، عراق و هائیتی را تحت تاثیر قرار دادند. تحریم تجاری در بخش کشاورزی مانند کود و دانه باعث کمبود مواد غذایی شد. در مورد دیگری، کاهش درآمدهای کشورهای تحت تحریم باعث تقلیل توانایی دولت برای تأمین مالی سیستم بهداشتی می‌شود یا تحریم‌های مربوط به بازپرداخت از طریق LC برای بانک‌های ایران و ایجاد محدودیت در حمل و نقل کالاهای وارداتی، منجر به کمبود دارو در ایران شد. بنابراین، برای اطمینان از دسترسی مردم به غذا و مراقبت‌های بهداشتی، معافیت‌های بشردوستانه و ارائه کمک‌های اضافی مناسب نیست.

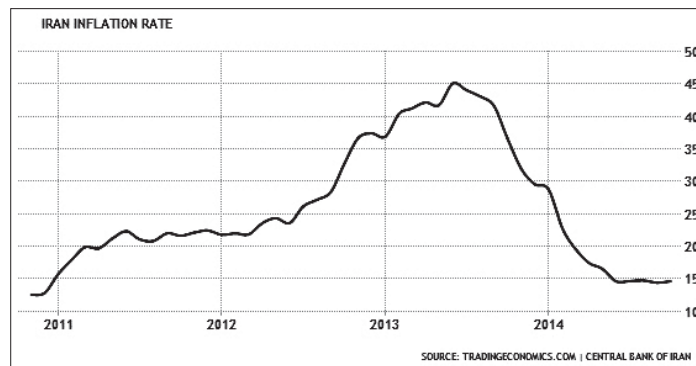
زمانی که تحریم‌ها (اعمال شده بدون مجوز سازمان ملل متحد) در سال ۲۰۱۲ تشدید شدند تا تمام بخش‌های اقتصاد ایران را هدف قرار دهند، توانایی کشور در فروش نفت محدود شد. به عنوان یک کشور وابسته به نفت، درآمد و توان مالی ایران برای خرید کالاهای مورد نیاز در بازار جهانی به میزان قابل توجهی کاهش یافت که پس از انجماد بانک مرکزی ایران و سایر موسسات مالی در کشورهای دیگر، تشدید پیدا کردند. کاهش شدید درآمدهای نفتی و محصولات صنعتی، محدودیت‌های شدید در واردات اقلام، کانال‌های حمل و نقل و پرداخت و کاهش ارزش قابل توجه پول ملی (ریال)، موجب تورم بالا در هر بخش از اقتصاد ایران شد. همچنین ایران مجبور شد از چند کشور آسیایی که هنوز نفت ایران را خریداری می‌کردند، طلا، ارزهای محلی و کالاهای مبادله‌ای را قبول کند. بنابراین، دسترسی

ایرانیان، به ویژه دسترسی به غذا و دارو از طریق گزارش های گسترده و گزارش های دبیر کل سازمان ملل متحد، ایالات متحده به شرکت های خود اجازه فروش داروهای انتخاب شده و تجهیزات پزشکی را به ایران بدون درخواست مجوز از اداره کنترل دارایی های خزانه داری در پایان سال ۲۰۱۲ داد. با این حال، این معافیت ها، دسترسی ایرانیان به مواد غذایی، پزشکی و تجهیزات پزشکی را تأمین نمی کرد، زیرا محدودیت های تجاری، بانکی و سیستم مالی و حمل و نقل باعث می شد که انتقال کالا، از جمله موارد معاف، به ایران با مشکلات بسیار و با

ایران به دلار و یورو برای واردات از بیشتر کشورها محدود شد و تحریم بانک های ایرانی را از سیستم مالی جهانی منفک کرد، بانک های بین المللی که با ایران در تبادل بودند با محدودیت های شدید از سوی جامعه بین المللی مواجه می شدند. این باعث شد که انتقال درآمدهای نفت به کشور بسیار دشوار گردد. در نتیجه، ایران باید معاملات را با بانک های واسطه انجام می داد که بسیار سخت و گران بود. همه این موارد باعث تضعیف صنعت و اقتصاد ایران شد و رفاه ایران را تا حد زیادی کاهش داد. پس از سنجش تأثیرات تحریم ها بر زندگی

شکل ۱ -
تولید ناخالص داخلی سرانه
طی سال های ۲۰۰۸-۲۰۱۶
در ایران

شکل ۲ -
نرخ تورم طی
سال های ۲۰۱۱-۲۰۱۴
در ایران

جدول ۱- حداقل دستمزد طی سال های ۲۰۱۴-۲۰۰۵ در ایران		
سال	حداقل دستمزد(دلار)	حداقل دستمزد براساس بازار آزاد(دلار)
۲۰۰۵	۱۳۵,۶	۱۳۵,۶
۲۰۰۶	۱۶۲,۶	۱۶۲,۲
۲۰۰۷	۱۹۵,۷	۱۹۵,۷
۲۰۰۸	۲۲۷,۳	۲۲۷,۳
۲۰۰۹	۲۶۳,۵	۲۶۳,۵
۲۰۱۰	۲۷۵,۴	۲۷۵,۴
۲۰۱۱	۱۷۳,۸	۱۷۳,۸
۲۰۱۲	۱۵۵,۸	۱۱۱,۳
۲۰۱۳	۱۹۴,۸	۱۹۲,۳
۲۰۱۴	۲۴۳,۵	۲۰۲,۹

قیمت گزاف صورت پذیرد. یونیسف ایران را در سال ۲۰۱۲ به عنوان کشوری تحت تحریم های شدید یک جانبه اقتصادی معرفی می کند که این تحریم ها بر محیط زیست، بهداشت عمومی و عوامل تعیین کننده اقتصادی و اجتماعی سلامت مردم عادی، به ویژه کودکان تاثیر گذاشت. در گزارش سازمان ملل در روز ۵ اکتبر ۲۰۱۲، دبیر کل، بان کی مون، اظهار داشت که "تحریم های اعمال شده علیه ایران تأثیر قابل توجهی بر جمعیت عمومی از جمله افزایش تورم، قیمت کالاها و هزینه های انرژی، افزایش نرخ بیکاری و کمبود اقلام ضروری، مانند دارو [...] داشته اند، به نظر می رسد که تحریم ها بر عملیات های بشردوستانه در کشور نیز تأثیر می گذارند [...] حتی شرکت هایی که مجوز لازم برای واردات مواد غذایی و دارو را دریافت کرده اند با مشکلاتی در پیدا کردن بانک های ثالث جهت انجام معاملات مواجه هستند." تحریم ها اقتصاد ایران را به طور قابل توجهی تضعیف کرد، از سال ۲۰۱۱ تا ۲۰۱۳، تولید ناخالص داخلی سرانه به میزان ۱۰ درصد کاهش یافت (شکل ۱). شاخص قیمت مصرف کننده از ۱۰۰ به ۱۷۸

افزایش یافت و نرخ تورم طی سال های ۲۰۱۳-۲۰۱۱ از ۲۰ به ۳۸ درصد رسید (شکل ۲)، در حالی که ارزش پول ملی طی سال های ۲۰۱۳-۲۰۱۱ به میزان ۸۰ درصد کاهش یافت. در سال ۲۰۱۲، تورم کلی شاخص قیمت مصرف کننده در شهرهای و مناطق روستایی به ترتیب ۳۶ و ۴۱,۴ درصد بود.

حداقل دستمزد از ۲۷۵,۴ دلار آمریکا در سال ۲۰۱۰ به ۱۵۵ دلار در سال ۲۰۱۲ تقلیل پیدا کرد (جدول ۱)، در حالیکه نرخ بیکاری ۱۱,۳ درصدی بود طبق قوانین بین المللی حقوق بشر، حق سلامت یک حق قانونی است. با پیوستن به سازمان ملل متحد و تصویب معاهدات حقوق بشر، تقریباً همه کشورها در سرتاسر جهان متعهد به احترام به حقوق بشر بدون هر گونه تبعیض هستند. اولیویه دو شوتر (Olivier De Schutter)، گزارشگر ویژه حقوق بشر سازمان ملل متحد در گزارش سال ۲۰۱۱ خود اعلام کرد هر کشوری که از ابزارهای نفوذ خود، از جمله اهرم اقتصادی خود برای تحریم در کشور دیگر باعث تضعیف تعهدات حقوق بشری در آن کشور می شود، مسؤول نقض حقوق در قانون بین المللی است. ایران اولین کشوری نیست که با تحریم مواجه شده است. بنابراین، تأثیرات نامطلوب تحریم ها می تواند توسط شورای امنیت سازمان ملل و کشورهایی که آن ها را تحمیل کرده اند، قابل پیش بینی باشد. تمامی قطعنامه های سازمان ملل متحد در مورد تحریم های اقتصادی در محتوای مشابه هستند و به اندازه کافی بازدارنده نیستند و در حال حاضر، هیچ سیستم پاسخگویی بین المللی برای کشورهایی که تحریم های اقتصادی اعمال می کنند و با قوانین حقوق بشر مطابقت ندارند، وجود ندارد.

دکتر مجتبی سرکندی